

Förstudie - Kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott

Härryda kommun

November 2022

Emma Ekstén, certifierad kommunal revisor

Nikolina Djurovic, revisionskonsult

Lena Salomon, certifierad kommunal revisor, kvalitetssäkrare

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte och frågeställningar	3
Avgränsning	4
Metod	4
Iakttagelser och kommentarer	6
Riskanalys för att medvetandegöra och upptäcka risker	6
Styrdokument och rutiner	11
Rutiner för att åtgärda upptäckta brister	15
Kommunövergripande samordning av arbetet	17
Samverkan med andra myndighetsaktörer	18
Visselblåsarfunktion	18

Sammanfattning

PwC har på uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Härrydas kommun genomfört en förstudie avseende kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott. Syftet med förstudien är att revisorerna ska få ett underlag för att kunna ta beslut om behov av eventuell fördjupad granskning ska genomföras inom området. Förstudien kan ses som en fördjupad risk- och väsentlighetsanalys inom området.

Efter genomförd förstudie ser vi att Härrydas kommun genom såväl kommunstyrelse och nämnder har möjlighet att stärka, intensifiera och utveckla arbetet med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott. Det handlar både om att upprätta styrdokument, utveckla arbetet med riskanalyser för att identifiera prioriterade områden där åtgärder kan vidtas samt att stärka dels samordningen inom kommunkoncernen, dels samverkan och erfarenhetsutbytet med andra myndigheter och kommuner. Vi ser positivt på att det finns en visselblåsarfunktion.

Svaren och våra kommentarer till frågorna i förstudien redovisas löpande i rapporten. Utifrån genomförd förstudie är vår rekommendation att i närtid genomföra en fördjupad granskning avseende hanteringen av externa utförare inom den personliga assistansen.

Sammanfattningsvis ser vi efter genomförd förstudie följande huvudsakliga risker i kommunen med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott:

- Att dokumenterade riskanalyser inte genomförs i syfte att identifiera prioriterade områden med hög risk för välfärdsbrott på en kommunövergripande nivå eller på verksamhetsnivå.
- Att det inte finns upprättade styrdokument som tydliggör hur kommunen avser att arbeta med frågan om välfärdsbrott samt att det finns en upplevd avsaknad av tydliga definitioner av begreppen.
- Att det inte finns någon central samordningsfunktion med särskilt fokus på frågorna om välfärdsbrott.

Inledning

Bakgrund

Inom kommunsektorn ser vi en ökning av antalet välfärdsbrott utifrån att kommunen innehar resurser som är intressanta för de kriminella aktörerna att komma åt. I förlängningen riskerar detta att leda till sämre samhällsservice samtidigt som förtroendet för staten, myndigheter och näringslivet skadas. Dessa hot påverkar i sin tur centrala skyddsvärden som invånarnas trygghet, säkerhet och hälsa och får även konsekvenser för kommunsektorns möjligheter att upprätthålla samhällsviktiga funktioner samt att människors tilltro till demokratiska processer och rättssäkerheten urholkas.

SKR definierar begreppet välfärdsbrott som när en extern aktör - företag eller privatperson - otillbörligen utnyttjar kommunala medel för egen vinning. Enligt SOU 2019:59 kostar välfärdsbrott samhället 18 miljarder kronor årligen. Osäkerhetsintervallet uppgår till 11-27 miljarder kronor. Ekonomisk vinning är en av de viktigaste drivkrafterna för organiserad brottslighet. Angrepp på utbetalande system och brottslighet i form av undandragande av skatter och avgifter innebär årligen miljardförluster för staten.

I kommunen hanteras flera viktiga välfärdssystem. Kommuner gör utbetalningar till exempelvis externa assistansutförare, till enskilda i form av ekonomiskt bistånd eller till civilsamhället i form av olika stöd, t.ex. stöd till föreningslivet. Vidare gör kommunen årligen upphandlingar och inköp för betydande belopp. I alla dessa delar finns det risk för oegentligheter och för att kommunen utnyttjas. Det kan röra sig om både välfärdsfusk i mindre skala, men också välfärdsbrott i en mer organiserad och systematisk skala. Välfärdsbrottslighet finns inom hela välfärdssystemet, och har särskilt uppmärksammats inom områden som hemtjänst och assistans. Det finns också risk för att personer på insidan, det vill säga anställda i kommunen, agerar som så kallade möjliggörare. En möjliggörare kan exempelvis tipsa vänner, släkt eller bekanta om brister på insidan och ge tips på upplägg i syfte att utnyttja systemet. Det kan också handla om anställd som har otillåten bisyssla i t.ex. ett företag som tillhandahåller hemtjänst i kommunen.

Revisorerna har utifrån sin riskanalys beslutat att genomföra denna förstudie.

Syfte och frågeställningar

Förstudien ska ge en bild av kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott. Syftet med förstudien är att revisorerna ska få ett underlag för att kunna ta beslut om behov av eventuell fördjupad granskning ska genomföras inom området. Förstudien kan ses som en fördjupad risk- och väsentlighetsanalys inom området.

Förstudien besvarar följande frågeställningar:

1. Hur arbetar kommunen med riskanalyser för att medvetandegöra och upptäcka risker kopplat till välfärdsfusk och välfärdsbrott?
  - a. Har kommunen identifierat och bedömt inom vilka områden riskerna och hoten finns?

2. Finns det fastställda styrdokument som stöd i arbetet med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott?
3. Hur arbetar kommunen med att åtgärda de brister som upptäckts i syfte att förebygga välfärdsfusk och välfärdsbrott?
4. Samordnas kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott, eller ligger ansvaret på respektive verksamhetsdel?
5. Hur ser kommunens samverkan ut med andra myndighetsaktörer i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk/brott samt utbyta erfarenheter med andra?
6. Har kommunen en visselblåsarfunktion och är den i så fall känd?
7. Vad gör kommunen när misstänkta välfärdsbrott upptäckts?
8. Finns risk att medarbetare underlåter att agera på grund av hot?

Avgränsning

Förstudien avgränsas till att översiktligt kartlägga kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott. Vidare avgränsas förstudien till att utöver det kommunövergripande perspektivet belysa följande fyra områden:

- Utbetalningar till enskilda i form av ekonomiskt bistånd
- Utbetalningar till externa utförare i form av personlig assistans
- Utbetalningar till civilsamhället i form av föreningsstöd
- Upphandling- och inköpsfunktionen

I alla dessa fyra områden ingår det vi kallar för interna oegentligheter, eller möjliggörare det vill säga personer på insidan i den kommunala organisationen som genom en aktiv handling eller genom passivitet hjälper till i samband med välfärdsfusket eller välfärdsbrottet.

Sedan projektplanen togs fram har PwC beslutat att konsekvent använda begreppet välfärdsbrott då SKR i sina benämningar har tagit bort begreppet välfärdsfusk eftersom det ofta är att betrakta som ren brottslighet. Löpande i rapporten kommer därför begreppet välfärdsbrott användas. Frågeställningarna är dock fortfarande formulerade som i projektplanen och innehåller således ordet "välfärdsfusk" i vissa delar. Även enkätfrågorna formulerades innan ändringen gjordes och innehåller därför också ordet "välfärdsfusk".

Metod

Förstudien har genomförts genom en enkätstudie, gruppintervjuer och dokumentstudier av rutiner och styrdokument.

Enkätstudien genomfördes med hjälp av ett webbaserat enkätverktyg. Respondenterna utgjordes av anställda och chefer inom områdena ekonomiskt bistånd, personlig assistans, föreningsstöd och upphandling- och inköp. Enkäten genomfördes fullständigt av 31 personer motsvarande 79 procent. En påminnelse skickades ut till de som inte

hade svarat alls eller inte svarat fullständigt på enkäten, det vill säga de som påbörjat enkäten men inte avslutat den.

Inom ramen för förstudien har följande funktioner intervjuats:

Kommunövergripande

- Ekonomichef
- Säkerhetschef
- Utvecklingsledare Kvalitet
- Personalchef

Ekonomiskt bistånd

- Enhetschef Härryda Framtid
- Verksamhetschef

Personlig assistans

- Verksamhetschef funktionsstöd
- Administratör

Föreningsstöd

- Enhetschef föreningservice
- Planeringsledare

Inköp- och upphandlingsfunktion

- Upphandlingschef
- Ekonomichef

De intervjuade har haft möjlighet att sakgranska innehållet i rapporten.

Vi har inom ramen för förstudien tagit del av dokument i form av bland annat styrdokument, rutiner och utredningar.

Iakttagelser och kommentarer

Risicanalyser för att medvetandegöra och upptäcka risker

- **Frågeställning 1:** Hur arbetar kommunen med riskanalyser för att medvetandegöra och upptäcka risker kopplat till välfärdsfusk och välfärdsbrott?
- Har kommunen identifierat och bedömt inom vilka områden riskerna och hoten finns?
- **Frågeställning 8:** Finns risk att medarbetare underlåter att agera på grund av hot?

Av de genomförda intervjuer framgår att det generellt inte har skett upptäckter som tyder på välfärdsbrott inom kommunen. Det framkommer även att det inte genomförts dokumenterade riskanalyser kopplade till välfärdsbrott, varken på kommunövergripande nivå eller inom förstudiens respektive fokusområden.

I intervju med kommunens utvecklingsledare samt säkerhetschef och personalchef framgår kommunens sektorer arbetar med riskanalyser inom ramen för internkontrollarbetet för att medvetandegöra och upptäcka risker kopplat till välfärdsbrott, även om dessa inte alltid är direkt hänförliga till området. Riskanalyser görs inom alla sektorer, avdelningar och enheter. Riskanalyser görs även årligen på en sektors- och kommunövergripande nivå. Under övriga intervjuer lyfts att diskussionen om risken för möjliggörare på insidan har skett i samband med sektorers och stödfunktioners riskanalyser och att det finns olika kontrollmoment för att minska risken för möjliggörare. Ett exempel är att det inom verksamhetsområdet personlig assistans där de arbetar med kontroller av utbetalningar och nya utförare m.m. Även inom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd framkommer att det läggs stor vikt på arbetet med att säkerställa en god myndighetsutövning.

Kommunens kärnverksamhet bedrivs i tre sektorer i förvaltningen: Sektorn för utbildning, kultur och fritid, sektorn för socialtjänst och sektorn för samhällsbyggnad. En fjärde sektor, sektorn för teknik och förvaltningsstöd, arbetar med stöd till kärnverksamheten. Kommunen har förutom en verksamhetsplan (där verksamhetens grunduppdrag, mål och ekonomi beskrivs) även sektorsplaner. Sektorsplanerna beskriver sektorernas gemensamma grunduppdrag och hur detta ska följas upp. Sektorsplanerna anger också särskilda fokusområden för nästkommande år samt beskriver vad sektorn ska arbeta med för att bidra till valda kommungemensamma områdena. Sektorn ska systematiskt och fortlöpande arbeta med att följa upp såväl som att utveckla och säkra kvaliteten i sektorns grunduppdrag. Detta sker på flera sätt och bland annat genom upprättande och genomförande av rutiner och riktlinjer, risk- och avvikelsehantering, utbildning, kompetensutveckling och validering, brukarundersökningar och processkartläggningar. Dessa planer har inte någon särskild inriktning vad gäller just välfärdsbrott, men det framhålls att dessa planer mycket väl skulle kunna behandla frågan.

Risicanalyser inom ramen för den interna kontrollen genomförs inom alla sektorer. Sektorerna tar fram förslag och åtgärder utifrån de framtagna riskanalyserna som de sedan presenteras i respektive nämnd. Av förslagen framgår åtgärder som är kopplade

till sektorsplanerna och realiserar genom framtagandet av förslag till åtgärder. Internkontrollplanerna antas av respektive nämnd och följs även upp av respektive nämnd. Internkontrollplaner rapporteras i samband med när verksamhetsplan och verksamhetsberättelse antas.

Vid genomgång av kommunstyrelsens (KS) plan för intern kontroll 2022 och Härryda kommuns riskanalys 2022 (där bland annat förvaltningsledningens riskanalys och sektorernas riskanalyser återfinns) kan vi konstatera att det framgår ett antal kontrollpunkter som berör risker för välfärdsbrott eller oegentligheter. Vi har bland annat noterat följande riskområden:

Förvaltningsledningens riskanalys 2022 och KS plan för intern kontroll 2022

- **Risker för Hot och otillbörlig påverkan.** Risken beskrivs vara att medarbetare fattar felaktiga myndighetsbeslut på grund av hot eller otillbörlig påverkan - både för invånare och politiker.

Sektorn för socialtjänst 2022

- **Otillbörlig påverkan.** Risk finns för otillbörlig påverkan på myndighetsbeslut genom exempelvis, påtryckningar jäv, hot eller mutor. Vilket kan leda till rättsosäkerhet, ängslig organisation och dålig psykosocial arbetsmiljö. Av riskanalysen framgår inga nya förslag på åtgärder.

Det framgår även av sektorn för samhällsbyggnads riskanalys 2022 ett riskområde som avser "*Hot och våld*" samt "*Oegentligheter och extern påverkan*".

Medvetandegraden gällande frågor rörande välfärdsbrott inom den kommunala organisationen beskrivs generellt som hög, även om den varierar mellan verksamheter. I intervjuer beskrivs medvetandegraden som växande och att det tas initiativ för att uppmärksamma personal om frågorna. Det framhålls också att det sker en mer frekvent diskussion om att identifiera åtgärder inom såväl kommunledningen som inom respektive verksamhetsområde. Av intervjuerna framgår att de flesta tjänstepersoner inom kommunen generellt har god kunskap om gällande rutiner och kontroller samt hur dessa ska användas för att minimera risken för exempelvis felaktiga utbetalningar inom sina respektive områden. Medvetandegraden och vikten av att diskutera och prata om frågorna beskrivs dock vara en viktig del i att stärka arbetet med att upptäcka och förebygga välfärdsbrott.

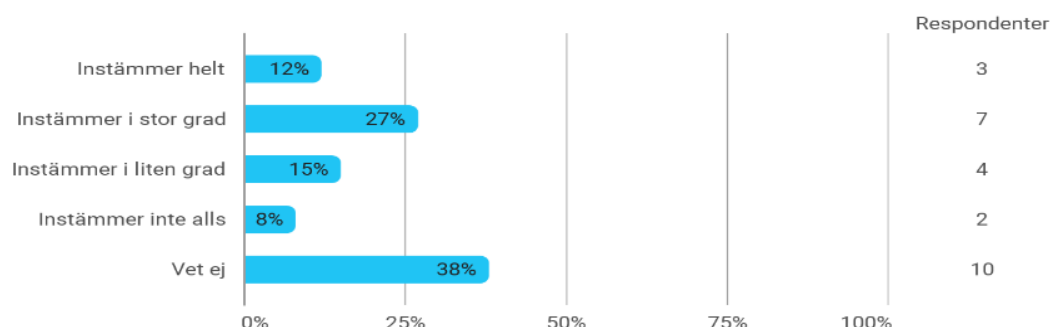
Av intervjuerna framkommer också att risken för att medarbetare underlåter att agera på grund av hot ses som låg. Det lyfts att det i kommunen finns ett gott arbetsklimat där frågor lyfts inom arbetsgrupperna och att medarbetarna är väl medvetna om att hot inte ska påverka utfallet av det specifika beslutet. Det har inte kommit till kännedom om att det förekommit någon situation där hot har lett till ett annat beslut.

Av enkätundersökningen framgår att 12 procent av respondenterna har angett att de helt instämmer med påståendet *Min verksamhet eller avdelning har identifierat, bedömt och dokumenterat inom vilka områden riskerna och hoten för välfärdsfusk och välfärdsbrott finns*. Det är totalt 27 procent som instämmer i stor grad med påståendet

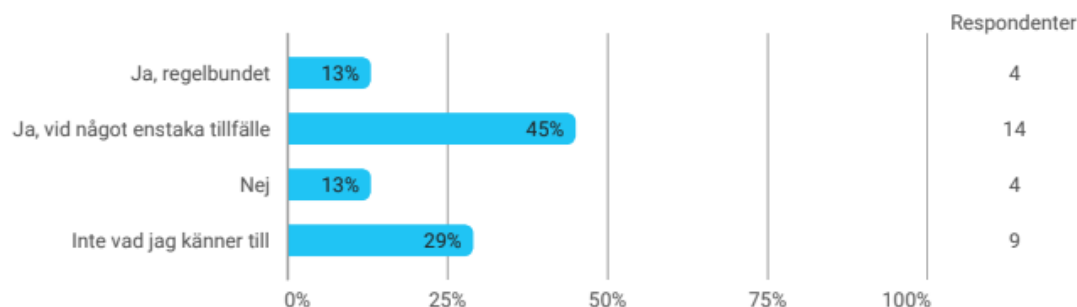
och 23 procent av de tillfrågade instämmer i liten grad eller inte alls med påståendet. Sammanlagt 38 procent har svarat att de inte vet.

Diagram 1. Enkätresultat: Min verksamhet eller avdelning har identifierat, bedömt och dokumenterat inom vilka områden riskerna och hoten för välfärdsfusk och välfärdsbrott finns

Frågan *Har du tillsammans med din arbetsgrupp och/eller i tillämpliga fall ledningsgrupp diskuterat välfärdsfusk och välfärdsbrott och hur det kan påverka ditt arbete* visade på att 13 procent av de tillfrågade svarade "Ja, regelbundet", 45 procent svarade "Ja, vid något enstaka tillfälle" och 13 procent svarade "Nej". Sammanlagt 29 procent svarade att de inte känner till någon sådan diskussion.

Diagram 2. Enkätresultat: Har du tillsammans med din arbetsgrupp och/eller i tillämpliga fall ledningsgrupp diskuterat välfärdsfusk och välfärdsbrott och hur det kan påverka ditt arbete visade påverka ditt arbete?

Ekonomiskt bistånd

Inom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd finns inte några specifika riskanalyser för att direkt medvetandegöra och upptäcka risker kopplat till välfärdsbrott. Däremot finns det en medvetenheten kring risker som rör välfärdsbrott inom ekonomiskt bistånd enligt intervjuer. Som en del i att medvetandegöra och upptäcka risker kopplat till välfärdsbrott under processen kring ekonomiskt bistånd arbetar avdelningen kontinuerligt med systematiskt kvalitetsarbete.

Det upplevs finnas riskområden inom ekonomiskt bistånd där välfärdsbrott kan förekomma. Av intervjuer framkommer att de riskområden som upptäckts är att personer folkbokför sig på annan adress eller att det finns en risk att anställda betalar ut bistånd till sig själva. Men eftersom kontroller av utbetalningar sker och stickprover görs så minskas risken. Även vid utbetalning säkerställs att det inte är samma person som skickar betalningen och betalar ut den.

Av intervju framgår vidare att kunskapen och medvetenheten om välfärdsfusk och välfärdsbrott har vuxit i takt med att frågan aktualiserats men att det finns ett fortsatt behov av ökad kunskap inom området.

Personlig assistans

I intervjun med representanter inom verksamhetsområdet personlig assistans framkommer att inga direkta riskanalyser görs med koppling till området välfärdsbrott. Däremot har verksamheten ett system för kontroll av utbetalningar. Det framgår vidare av intervjuer att det inte finns ett systematiskt arbetssätt med riskanalyser kopplat till välfärdsbrott.

Den generella utmaningen för handläggare som arbetar med personlig assistans inom Härrydas kommun är enligt de intervjuade att insynen begränsas när assistans utförs antingen av en närstående person eller av ett assistansbolag som brukaren själv har valt. Av intervjun framgår vidare att det finns ett antal områden inom assistansen som är mer riskfyllda än andra. Det framkommer bland annat att de största riskerna finns kring utförandegraden av den personliga assistansen utifrån fattade beslut och att det faktiskt är den beslutade assistanstiden som blir utförd.

Ett annat område som nämns vara riskfyllt är bland annat faktureringen och utbetalningen inom personlig assistans. Som ett exempel på ökad risk är när ett assistansbolag anlitar ett Factoringbolag och Factoringbolaget sänder in fakturor samtidigt som assistansbolaget sänder in egna underlag för fakturorna – och båda bolagens fakturor registrerats i ekonomisystemet under var sitt leverantörsnamn, men med sina olika bankgiro-konton. Eftersom kontroller görs noggrant av utbetalningarna är risken låg för dubbelfakturering, däremot har det i intervjun uttryckligen nämnts att detta ses som en risk. Ekonomiavdelningen har i dessa fall gjort justeringar i ekonomisystemet för att minimera risken framöver.

De intervjuades uppfattning är dock att medvetandegraden gällande frågor rörande välfärdsbrott är hög bland personal som arbetar med myndighetsutövning inom personlig assistans. Det framhålls att ett av de viktigaste uppgifterna och målen för handläggarenheten är att handläggningen är rättssäker, och att noggranna och rättssäkra utredningar minskar risken för välfärdsbrott.

Föreningsstöd

I intervjuer lyfts att när det kommer till föreningsstöd så sker en aktiv dialog om just välfärdsbrott då det är av vikt att skattemedel hanteras på rätt sätt.

I intervjun med anställda inom verksamhetsområdet föreningsstöd framkommer att det genomförs verksamhetsspecifika riskanalyser som i vissa fall berör området välfärdsbrott. Verksamheten har arbetat med frågor som tangerar området och som bidrar till att motverka välfärdsbrott. Grunden i arbetet med föreningsbidrag är bidragsreglerna som säkerställer kontroller över de olika föreningarna. *Stöd till ideella föreningar och folkbildning i Härryda kommun* är ett regelverk som beskriver och reglerar stöd och förutsättningar för de olika bidragen och villkor för respektive bidrag. Av regelverket framgår bland annat också information om att kommunen följer upp beviljat ekonomiskt stöd genom stickprov samt vilka omständigheter som kan orsaka att

ekonomiskt stöd kan stoppas eller krävas tillbaka. Regelverket är antaget i kommunfullmäktige 2020-10-15, §189.

De områden som anses vara mest riskfyllda gällande föreningsstöd framhålls framförallt vara om någon skulle ha uppdrag i en ideell förening och hamnar i en jävsituation. Ett aktivt arbete utförs för att detta inte ska ske genom att ofta besöka föreningarna. Avseende jävsfrågan så finns det en öppen dialog inom förvaltningen, de anställda är medvetna om att de inte ska handlägga en situation där de själva har ett intresse.

Upphandling och inköp

I Härryda kommun är upphandlingsavdelningen delvis centraliserad.

Upphandlingsenheten ska agera stöd i upphandlingsfrågor och varje upphandlare har ett ansvarsområde främst inriktat sektorsvis. Det finns bland annat upphandlare med ansvar för sektorn för teknik och förvaltningsstöd, upphandlare med ansvar för sektorn för utbildning, kultur och fritid samt sektorn för socialtjänst. Sektorerna har inga egna men genomför upphandlingar i sin ordinarie tjänst som projektledare eller ingenjör, alternativt anlitar man konsult. Konsulterna är externa parter och är inte anställda direkt av kommunen. De som har titeln projektledare är anställda inom fastighetsfunktionen. Inom upphandlingsavdelningen finns även en beställarenhet som är ett beställarstöd ute i verksamheten. Sektorn för socialtjänst har en beställarenhet med främsta uppdrag att förvalta upphandlade sektorsspecifika avtal och agera stöd direkt till verksamheterna i dessa frågor. Beställarenheten och upphandlingsenheten har ett nära samarbete. Upphandlingsenheten har en upphandlingsjurist på deltid som ger stöd till alla sektorer i upphandlingsjuridiska frågor.

De risker som uppges finnas inom upphandlings- och inköpsområdet som tangerar välfärdsbrottslighet rör sig främst om olika jävssituationer. Detta innebär att det är av vikt att de som arbetar med upphandling och på något vis är involverade i upphandlingsprocessen inte har något privat samröre med leverantörerna. Samtliga leverantörer som tas in granskas. Upptäcker man att det finns en risk med en viss bolagsstruktur (exempelvis att det rör sig om ett skalbolag/skalföretag¹) granskas dessa bolag extra på grund av att bedömningen är att risker kan förekomma i dessa bolagsformer. Av intervjuer framgår att mutor och jäv är något som diskuteras ofta inom upphandlingsområdet. Det finns jävsdeklarationer som varje upphandlare gör inför en upphandling.

Kommentarer

Enligt SKR:s rapport Välfärdsbrott och otillåten påverkan (år 2021) är riskanalyser som syftar till att identifiera svagheter i organisationen ett av de viktigaste verktygen i det förebyggande arbetet mot välfärdsbrott. Vi ser att det inte upprättats någon kommungemensam eller verksamhetsspecifik riskanalys som särskilt rör risken för välfärdsbrott. Vi ser däremot att det i sektorernas respektive riskanalyser finns riskområden som nära hör ihop med välfärdsbrott. I flera intervjuer lyfts att det finns ett

---

¹ Ett företag som avyttras räknas som skalbolag om summan av marknadsvärdet av företagets likvida tillgångar vid tidpunkten för avyttringen överstiger ett jämförelsebelopp. Definitionen av skalbolag när det gäller fysiska personer finns i 49 a kap. 6 § IL och när det gäller juridiska personer i 25 a kap. 9 § IL. (Skatteverket.se)

behov av att identifiera områden som är särskilt riskutsatta för att kommunen gemensamt ska kunna kraftsamla och åtgärda brister.

I den myndighetsgemensamma lägesbilden om organiserad brottslighet år 2021 lyfts att kriminella företag utnyttjar de svenska välfärdssystemen. Företag som styrs av kriminella kan ge sken av att bedriva en legal verksamhet inom många olika branscher. Men företagen utgör i själva verket en fasad för att kriminella till exempel ska kunna importera arbetskraft från tredje land, ansöka om och få bidrag utbetalade och lura det svenska skattesystemet. På så sätt är det viktigt med en kommunövergripande helhetsbild kring frågorna, där bland annat inköps- och upphandlingsavdelningen fyller en viktig funktion.

Sammantaget indikerar svaren i förstudien på ett behov av att intensifiera och utveckla arbetet med riskanalyser kopplat till välfärdsbrott, såväl på en kommunövergripande nivå som inom respektive verksamhet.

Styrdokument och rutiner

- **Frågeställning 2:** Finns det fastställda styrdokument som stöd i arbetet med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott?

Kommunövergripande

Det finns inte några specifika kommunövergripande styrdokument som stöd i arbetet med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott. Vi har inom ramen för förstudien tagit del av några kommunövergripande dokument som kan ha effekt för att motverka, förebygga och förhindra välfärdsbrott, vilka är följande:

- *Policy för representation (antagen av kommunfullmäktige 2020-06-15, § 132).* Syftet med policyn är att stödja chefer, medarbetare och förtroendevalda i ageranden rörande representation, gåvor och förmåner. Av policyn framgår bland annat vad som avser en gåva och förmåner och vad som avser intern och extern representation.
- *Policy mot mutor och bestickning för anställda och förtroendevalda (antagen av kommunfullmäktige 20 juni 2011, §79).* Policyn beskriver bland annat definitionen av en muta, bestickning, tillbörlig och otillbörlig gåva samt korruption. Vidare framgår vad en anställd ska göra om mutbrott eller bestickning misstänks eller upptäcks. Vi kan dock konstatera att policyn reviderades senast år 2011.
- *Policy vid hat, hot och våld mot förtroendevalda (antagen av kommunfullmäktige 2021-03-25 §71).* Policyn syftar till att öka tryggheten vid utförandet av offentliga förtroendeuppdrag och skapa ett gemensamt förhållningssätt för att förebygga och hantera hat, hot och våld mot förtroendevalda och deras anhöriga.

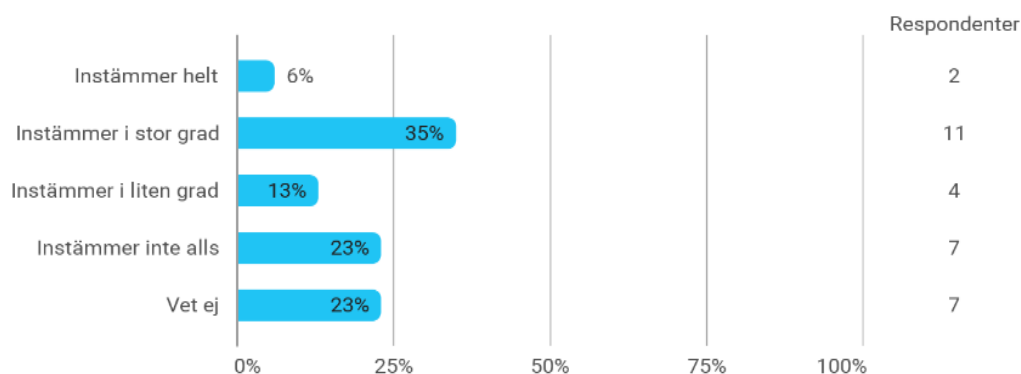
I rapporten Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet (Polismyndigheten, 2019) framgår det att det har blivit enklare för kriminella aktörerna att skaffa sig en ökad brottslig förmåga med hjälp av så kallade möjliggörare. En möjliggörare är en person som innehar en roll eller en position vars insyn eller mandat

utnyttjas för kriminella syften. Enligt rapporten skulle en möjliggörare till exempel kunnas utgöras av en handläggare inom offentlig sektor.

Enligt SKR:s rapport (2021) använder sig gärningspersoner inom företag framförallt mutor och andra otillbörliga erbjudanden för att otillbörligt påverka en annan part. Härryda kommun har som vi ovan nämnt ett par policys som stödjer arbetet med att motverka otillbörlig påverkan av en annan part.

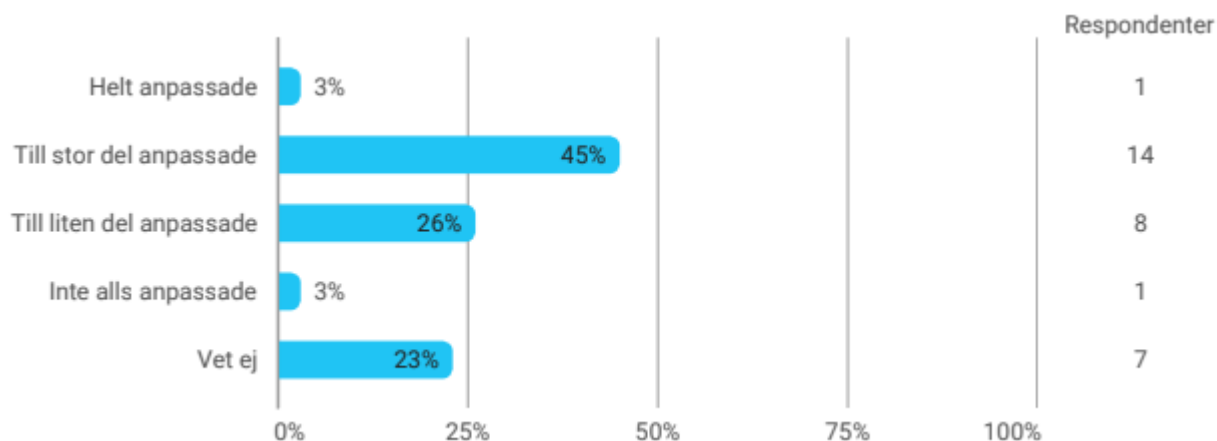
Av enkätstudien framgår att 6 procent av de tillfrågade instämmer helt med påståendet *Jag upplever, utifrån mitt arbete och yrkesroll, att det finns tydliga styrdokument och rutiner gällande arbetet med att förebygga, upptäcka och följa upp välfärdsbrott*. 35 procent av de tillfrågade instämmer i stor grad, 13 procent instämmer i liten grad och 23 procent instämmer inte alls. 23 procent av de tillfrågade har svarat att de inte vet.

Diagram 3. Enkätresultat: Jag upplever, utifrån mitt arbete och yrkesroll, att det finns tydliga styrdokument och rutiner gällande arbetet med att förebygga, upptäcka och följa upp välfärdsbrott

På frågan *Hur väl anpassade bedömer du, utifrån ditt arbete och yrkesroll, att kommunens handläggningsprocesser och rutiner är för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott* svarade 3 procent av de tillfrågade att processerna och rutinerna är helt anpassade. 45 procent svarade att de till stor del är anpassade, 26 procent att de till liten del är anpassade och 3 procent att de inte alls är anpassade. 23 procent svarade att de inte vet.

Diagram 4. Enkätresultat: Hur väl anpassade bedömer du, utifrån ditt arbete och yrkesroll, att kommunens handläggningsprocesser och rutiner är för att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott?

Ekonomiskt bistånd

Inom verksamhetsområdet ekonomiskt bistånd framgår det av intervju att det inom området inte finns några särskilda riktlinjer eller styrdokument avseende specifikt välfärdsbrott. Det finns däremot rutiner och dokument som beskriver en rad andra områden och som säkerställer att ärendehandläggningen sker på rätt sätt. Vi har tagit del av bland annat följande rutindokument: Rutinbeskrivning egenkontroll Ekonomiskt bistånd, Rutin vid anmälan av försörjningsstödsbedrägeri, utbetalningsrutin, Underrättelseskyldighet, felaktiga utbetalningar och anmälan av bidragsbrott. Majoriteten av dokumenten har dock inte fastställts i nämnd.

Det framgår av intervjuer att det pratas mycket om välfärdsbrott och att det förs samtal och diskussioner kring kontrollerna och hur de fortsatt ska styrkas. Stor vikt läggs på att handläggningen är rättssäker, att kontroller sker på rätt sätt och att det är en välfungerande myndighetsutövning som utförs. De intervjuade menar att en välfungerande myndighetsutövning som också är rättssäker, med tillhörande rutinbeskrivningar, bidrar till att förebygga och förhindra välfärdsbrott även om det inte är huvudsyftet med framtagna rutiner.

Personlig assistans

Inom personlig assistans finns flera olika riktlinjer och rutiner kopplat till handläggningen och myndighetsprocessen inom personlig assistans. Enligt intervjuer framgår att man inom sektorn personlig assistans följer de kommunövergripande riktlinjerna och policys som rör bland annat mutor och jäv. Det sker ett systematiskt arbete med vägledningsdokument och med att arbeta efter en tydlig myndighetsprocess. Genom en god och säker myndighetsutövning förhindras risken för möjliggörare på insidan. Av intervjuer med representanter inom verksamhetsområdet personlig assistans framgår att det sker systematiska kontroller och uppföljning av fattade beslut. I riktlinjerna för handläggning av LSS framgår att uppföljning av beslut ska utföras på ett sådant sätt att det säkerställer att individen får rätt insats och omfattning utifrån den situation som individen befinner sig i.

Föreningsstöd

Av intervjun med representanter från kultur- och fritidsförvaltningen framgår att det inte finns några specifika riktlinjer eller styrdokument som berör välfärdsbrott kopplat till ärendehandläggningen. Det finns däremot rutiner och dokument som beskriver handläggningen och bidragsreglerna som indirekt bidrar till att motverka och förhindra

välståndsbrott. Som vi nämnt i föregående revisionsfråga finns det inom kommunen ett regelverk (Stöd till ideella föreningar och folkbildning i Härryda kommun) som följs. Detta regelverk är beslutat av kommunfullmäktige och omfattar stöd till ideella föreningar och folkbildning inom kultur- och fritidsverksamhetens kompetensområde.

De intervjuade anser att de rutiner och styrdokument som för närvarande finns inom verksamheten skapar och ger goda förutsättningar för att upptäcka eventuella välståndsbrott. För medarbetarna inom sektorn finns möjligheten att diskutera svåra ärenden och frågor i större grupp för att säkerställa att besluten blir korrekta.

Upphandling och inköp

Inom verksamhetsområdet upphandling och inköp finns det en *Policy för upphandling och inköp* (fastställd av kommunfullmäktige 2017-03-27, § 60), samt en strategi för upphandling och inköp, fastställd av kommunstyrelsen 2017-03-06, § 66. Av strategin framgår vägval för att nå uppsatta mål enligt av kommunfullmäktige antagen policy för upphandling och inköp. Strategin omfattar hela förvaltningen samt andra aktörer till vilka kommunen uppdrar att upphandla varor, tjänster och entreprenader. Det framgår av strategin att uppföljning krävs för att säkerställa att kommunen köper och får den kvalitet och kvantitet som avtalats och för att kontrollera att leverantörer uppfyller kraven i de ingångna avtalen. Uppföljning är också ett verktyg för att utveckla arbetet inför kommande upphandling.

I intervjuer framkommer att de kommunövergripande dokument för mutor och jäv följs i förvaltningen och det förekommer även jävsdeklarationer som ska göras inom förvaltningen men framförallt inför varje upphandling. Policyn och strategin behandlar inte specifikt välståndsbrott i någon större utsträckning än ovan beskrivet. Värt att notera i sammanhanget är att upphandlingslagstiftningen medförde ett antal förändringar gällande från och med februari månad år 2022 som de nu gällande dokumenten inte beaktar.

Kommentarer

Vi ser att det inte finns några kommunövergripande eller nämndspecifika styrdokument som specifikt rör välståndsbrott, men att det finns andra styrdokument och rutiner som har bäring på området. Vi noterar också att det kan finnas ett behov av att tydliggöra, aktualisera och vid behov revidera eller komplettera rutiner så att de faktiskt specifikt berör området välståndsbrott, även om vi ser att flera styrdokument tangerar området idag. Omvärlden är i snabb förändring inom välståndsbrottsområdet och därmed ser vi inte positivt på att styrdokumentet i form av en Policy mot mutor och bestickning för anställda och förtroendevalda senast reviderades år 2011.

I intervjuerna som genomförts i samband med SKR:s rapport *Välståndsbrott och otillåten påverkan* (2021) framgår att de kommuner som kommit längst i arbetet med att bekämpa välståndsbrott har kopplat ihop välståndsbrotten med det brottsförebyggande området genom att upprätta särskilda styrdokument. Av den anledningen kan det vara relevant för kommunen att se över behovet av särskilda styrdokument på området.

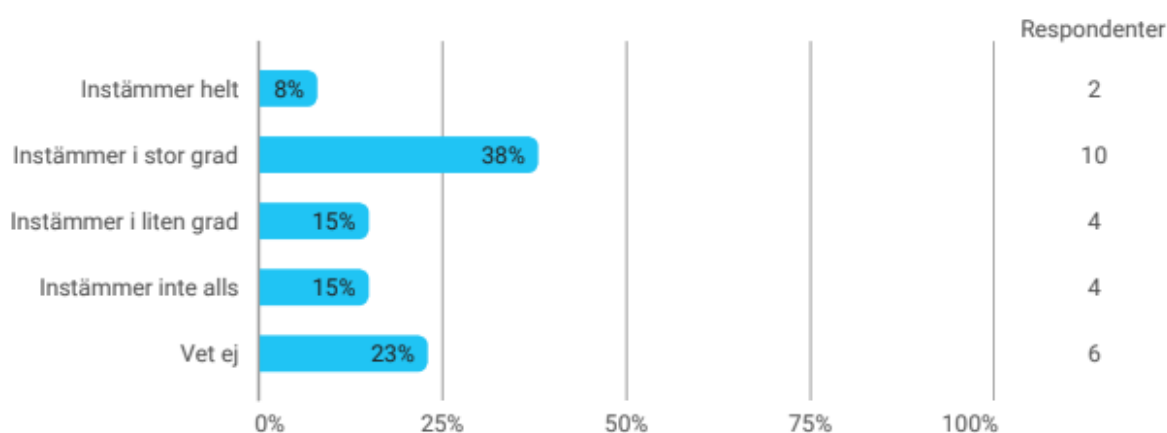

Rutiner för att åtgärda upptäckta brister

- **Frågeställning 3:** Hur arbetar kommunen med att åtgärda de brister som upptäckts i syfte att förebygga välfärdsfusk och välfärdsbrott?
- **Frågeställning 7:** Vad gör kommunen när misstänkta välfärdsbrott upptäckts?

Av enkätstudien framgår det att 8 procent av de tillfrågade instämmer helt i påståendet *Jag upplever att det bedrivs ett systematiskt arbete med att upptäcka, förhindra och förebygga välfärds fusk och välfärdsbrott i min verksamhet*. 38 procent instämmer i stor grad, 15 procent instämmer i liten grad, 15 procent instämmer inte alls och 23 procent har svarat att de inte vet.

Diagram 5. Enkätresultat: Jag upplever att det bedrivs ett systematiskt arbete med att upptäcka, förhindra och förebygga välfärds fusk och välfärdsbrott i min verksamhe

I intervjuer framgår att verksamheterna löpande ser över rutiner, arbetssätt och kontroller. Dessa brister kanske inte specifikt berör välfärdsbrott, men genom att löpande se över detta så förebyggs också välfärdsbrott. Det framgår dock att arbetsbelastningen påverkar vilka kontroller som hinns med att genomföra samt att det är viktigt att det är de väsentliga riskerna som faktiskt kontrolleras. Eftersom välfärdsbrott inte upplevs vara vanligt förekommande i kommunen, eller ses som en väsentlig risk, har de intervjuade en uppfattning om att befintliga rutiner och arbetssätt är tillräckliga i syfte att förebygga välfärdsbrott. Inom vissa områden finns däremot önskemål om tydligare rutiner kopplat mot just välfärdsbrott och att det eventuellt innehåller roller och ansvar.

Vid ett misstänkt brott finns inte några specifika rutiner för hur detta ska hanteras. Som nämnts är det sällan förekommande och i de flesta verksamheter har det inte uppmärksammats några välfärdsbrott. Vid ett misstänkt välfärdsbrott ska detta polisanmälas. I intervjuer beskrivs vidare att det inte är helt tydligt när en polisanmälan ska göras eller inte när det kommer till misstankar om välfärdsbrott, gränsdragningarna är inte alltid helt tydliga. Det framkommer däremot att de intervjuade vet att polisanmälan ska göras i de fall då det sker något som tydligt tyder på ett brott. I sammanhanget lyfts också att det generellt i kommunen finns en avsaknad av en tydlig anvisning av hur en polisanmälan ska ske samt att skiljelinjen mellan vad som är ett medvetet eller omedvetet fel (slarv eller okunskap), hos antingen medarbetare eller invånare, kan vara svår att bedöma. I övrigt finns inte några specifika rutiner för vad som görs i kommunen när ett välfärdsbrott upptäcks utan rutinen uppges kunna variera beroende på vilket typ av välfärdsbrott som misstänks.

Ekonomiskt bistånd

I intervjuer med representanter från ekonomiskt bistånd framkom att de intervjuade upplever att det finns systematiska kontroller inom ramen för det dagliga arbetet som bidrar till att förebygga och förhindra välfärdsbrott, även om det inte är huvudsyftet med kontrollerna från början. Genom de kontroller som finns så finns även goda möjligheter till uppföljningar och till en välfungerande myndighetsutövning som i sin tur verkar för att förhindra och förebygga välfärdsbrott.

Personlig assistans

I intervjuer med representanter inom verksamhetsområdet personlig assistans lyfts att det finns utmaningar med det dubbla huvudmannskapet inom personlig assistans mellan Försäkringskassan och kommunen. Det beskrivs också finnas hinder i att arbeta mer proaktivt och gränsöverskridande kring att upptäcka brott inom den personliga assistansen, t.ex. till följd av en stark sekretesslagstiftning. Utmaningar med att begära och få ta del av information från t.ex. Försäkringskassan beskrivs som ett hinder i arbetet. Enligt intervjuer framkommer att det finns ett system för kontroller av utbetalningar. Kontroller görs vid nya utförare för att se till så att de har tillstånd från IVO.

Upphandling och inköp

Det framgår av intervjuer att det inom upphandling och inköp finns en medvetenhet om att det förekommer risker som tangerar området. Det framgår vidare att det finns ett undertecknat avtal för att motarbeta välfärdsbrott samt skattebrott. Avtalet avser att Skatteverket vartannat år ska besöka kommunen för att diskutera välfärdsbrott och skattebrott och för att etablera en kontakt med kommunen inom dessa frågor.

Kommentarer

Vi ser utifrån enkätresultatet att en stor del av de verksamheter som ingår i denna förstudie inte upplever att det bedrivs ett systematiskt arbete med att upptäcka, förhindra och förebygga välfärdsbrott. Det sker inte heller något systematiskt arbete specifikt för att arbeta med att åtgärda de brister som upptäckts i syfte att förebygga välfärdsbrott eller för hanteringen vid ett upptäckt välfärdsbrott. Det framkommer dock att rutiner, arbetssätt och kontroller löpande ses över, men att det finns ett antal utmaningar i arbetet. Exempel på sådana utmaningar är otillfredsställande informationsutbyte med andra myndigheter till följd av en stark sekretesslagstiftning. Vi ser också att det finns ett

behov av att inom kommunen dels definiera välfärdsbrott, dels tydliggöra när och hur polisanmälan om misstänkt välfärdsbrott ska göras.

Kommunövergripande samordning av arbetet

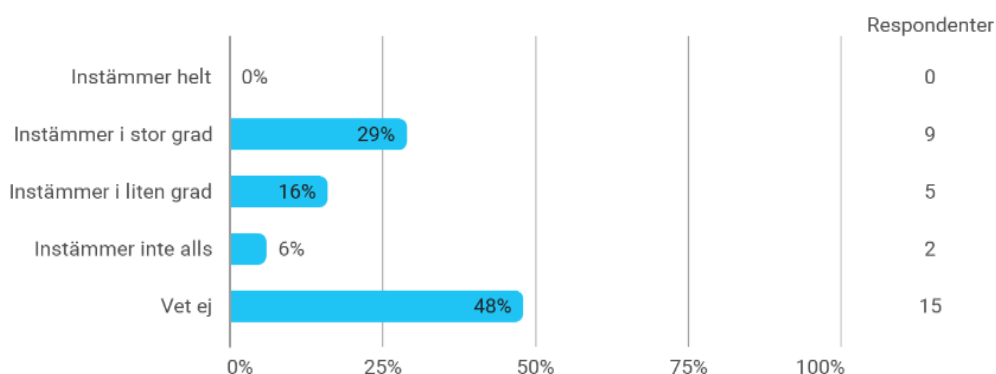
- **Frågeställning 4:** Samordnas kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott, eller ligger ansvaret på respektive verksamhetsdel?

Vi har inom ramen för förstudien inte kunnat se att det finns någon kommunövergripande samordning av kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott. Det framgår däremot att det i dagsläget finns en välutvecklad kommunövergripande ledningsgrupp inom vilken det finns möjlighet att ta upp frågor som berör välfärdsbrott. Även om fokus för gruppen inte specifikt är kopplat till risk för oegentligheter eller välfärdsbrott finns möjlighet att diskutera sådana frågor i ledningsgruppen.

Det framgår vidare av intervjuer att det finns en samverkan inom sektorerna och inom kommunen men enbart på förekommen anledning, alltså inte i något förebyggande syfte. I övrigt kan vi inte se någon kommunövergripande samordning av kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott.

Av enkäten framgår det att 29 procent av de tillfrågade instämmer i stor grad på påståendet *Jag upplever att kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk och välfärdsbrott samordnas mellan nämnder och sektorer på ett tillräckligt sätt*. 16 procent instämmer i liten grad, 6 procent instämmer inte alls och 48 procent av de tillfrågade har svarat att de inte vet.

Diagram 6. Enkätresultat: Samordning mellan nämnder och sektorer

Kommentarer

Vi kan inte se att det finns någon formaliserad, kommunövergripande samordning av kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott. Frågorna uppges hanteras inom respektive verksamhet och respektive nämnds interna kontrollarbete. Vi kan konstatera, utifrån enkätsvaren, att en stor andel av respondenterna inte visste om det finns någon form av kommunövergripande samordning av kommunens arbete med att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsbrott.

I sammanhanget kan nämnas att det finns kommuner som inrättat centrala samordningsfunktioner i syfte att effektivisera och stärka arbetet som sker i sektorer och bolag, men även i syfte att stärka samordningen med nationella myndigheter. Frågan om en central samordningsfunktion är en fråga som Härryda kommun kan utreda om det finns förutsättningar och vinster med att införa.

Samverkan med andra myndighetsaktörer

- **Frågeställning 5:** Hur ser kommunens samverkan ut med andra myndighetsaktörer i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka välfärdsfusk/brott samt utbyta erfarenheter med andra?

Under intervjuerna och i genomförd enkätundersökning framkommer att kommunen samverkar med flera myndighetsaktörer på olika nivåer. Som exempel lyfts; Skatteverket, Försäkringskassan, Polisen och Arbetsförmedlingen. Samverkan beskrivs dock inte vara formaliserad med ett särskilt fokus just på välfärdsbrott, även om dessa frågor berörs på olika sätt i kontakt med såväl andra myndigheter och kommuner. Kommunen har också inom olika verksamheter informationsutbyten i syfte att förebygga och upptäcka välfärdsbrott. I flera intervjuer lyfts exempel på nätverk med andra kommuner och myndigheter. Inom verksamhetsområdena föreningsstöd och personlig assistans har det inte funnits någon utbredd samverkan mellan andra myndigheter.

Kommentarer

Vi ser att Härrydas kommuns verksamheter på olika sätt har kontakt, nätverk och erfarenhetsutbyten med andra myndighetsaktörer liksom andra kommuner och aktörer genom olika nätverk. Samverkan beskrivs dock inte vara formaliserad med ett särskilt fokus just på välfärdsbrott, även om dessa frågor berörs på olika sätt i kontakt med såväl andra myndigheter och kommuner. Däremot ser vi positivt på att det finns en god samverkan med andra myndighetsaktörer.

Visselblåsarfunktion

- **Frågeställning 6:** Har kommunen en visselblåsarfunktion och är den i så fall känd?

Ny visselblåsarlag påverkar kommuner

Den 23 oktober 2019 antogs EU-direktivet (EU 2019/1937) om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten (det sk. visselblåsarlag). Direktivet trädde i kraft den 16 december samma år. Av direktivet framgår att medlemsländerna ska ha införlivat det i sin nationella lagstiftning senast den 17 december 2021. Sverige har även sedan tidigare en lag som skyddar arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållande mot repressalier. Till följd av EU-direktivet fattade Riksdagen den 29 september 2021 beslut om att anta en ny, mer omfattande lag om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden. *Lagen om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden (2021:890)*, även kallad visselblåsarlagen, trädde i kraft den 17 december 2021. Enligt lagen behöver kommuner inrättat interna rapporteringskanaler och förfaranden för att hantera och följa upp inkomna rapporter den 17 juli 2022. Kommunerna får dela interna rapporteringskanaler och förfaranden med andra kommuner och med kommunala bolag, stiftelser och föreningar. Arbetsmiljöverket ska utöva tillsyn över att verksamhetsutövare inrättar interna rapporteringskanaler och förfaranden. Den

17 december 2021 skedde även vissa förändringar i offentlighets- och sekretesslagen vilket kommer att medföra att uppgifter om enskilda personer i uppföljningsärenden i enlighet med den nya visselblåsarlagen sekretessskyddas. Sekretessen gäller både uppgifter om den som rapporterar och andra enskilda personer som utpekats i ärendet.

I den nya visselblåsarlagen ställs det krav på hur inkomna rapporter om missförhållanden ska hanteras. Vidare innebär den nya lagen att det ska införas särskilda kanaler för rapportering av missförhållanden och att uppgifter om visselblåsares identitet ska omfattas av sekretess. Detta är nytt jämfört med dagens reglering, och innebär ett bättre skydd för den enskilde och tydligare krav på hur uppgifter som rapporteras ska hanteras. Det ska även finnas ett skydd mot repressalier som riktas mot personer som bistår vid rapporteringen, mot personer som har koppling till den rapporterade personen eller mot juridiska personer som den rapporterade personen äger, arbetar för eller på annat sätt har koppling till i ett arbetsrelaterat sammanhang. Däremot gäller inte skyddet för personer som rapporterar i egenskap av t.ex. elever, patienter eller medborgare i allmänhet dvs. personkategorier som inte har någon form av arbetsmässig relation till verksamhetsutövaren.

Lagen gäller vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Det kan gälla ett handlande eller en underlåtenhet att göra något. Kravet på allmänintresse innebär att rapportering om förhållanden som enbart rör personens egna arbets- eller anställningsförhållanden normalt sett inte omfattas av skyddet. Sådana frågor bör istället hanteras enligt de vanliga mekanismer som finns inom arbetsrätten och arbetsmiljörätten.

Rapporterna ska kunna lämnas skriftligt, muntligt och vid fysiskt möte. Den rapporterade personen ska få en bekräftelse på att rapporten tagits emot inom sju dagar. Återkoppling ska sedan ges i skälig omfattning och senast inom tre månader efter bekräftelsen.

Ett 20-tal myndigheter ska, utöver en intern rapporteringskanal, även ska tillhandahålla externa rapporteringskanaler. Till skillnad från en intern rapporteringskanal gör en extern rapporteringskanal det möjligt för arbetstagare att slå larm till en statlig myndighet som har utsetts av regeringen. En kommun har inte skyldighet, utifrån lagens 6 kap 1 §, att ha externa rapporteringskanaler.

Behovet av visselblåsarfunktion

Behovet av en visselblåsarfunktion stöds av en studie gjord av BRÅ (2019). I studien påvisas en tystnadskultur där anställda inom rättsväsendet undviker att uppmärksamma brott och oegentligheter på sin arbetsplats på grund av att det vill värnas om arbetsplatsens rykte eller att anställda inte vågar lyfta fel eller oegentligheter. Enligt SKR:s rapport (2021) förekommer sådan tystnadskultur även inom kommunal sektor. Av studien framgår att vissa kommunanställda tjänsteperson upplever en oro kopplat till att driva frågor om välfärdsbrott. I synnerhet om det rör sig om att synliggöra eventuella interna brister eftersom detta, enligt några intervjupersoner, skulle kunna leda till utfrysning.

Härryda kommuns arbete med att införa visseblåsarfunktion

I Härryda kommun finns en inrättad kommuncentral visseblåsarfunktion. Visseblåsarfunktionen är placerad centralt i kommunen. Rapportering kan ske skriftligen, muntligen eller genom att medarbetaren bokar ett fysiskt möte. Den skriftliga rapporteringslösningen tillhandahålls av IT-avdelningen i form av en funktionsbrevlåda samt ett kontaktformulär på harryda.se. Det är även möjligt att skicka fysisk post till funktionen genom att ställa brevet till visseblåsarfunktionen. Sedan riktlinjen framtog har tillvägagångssättet för den skriftliga rapporteringslösningen ändrats till en e-tjänst istället för funktionsbrevlåda. E-tjänsten nås via Härryda kommuns hemsida. Rutinen har inte uppdaterats med denna information ännu.

Rollerna som bildar visseblåsarfunktionen är säkerhetschef, personalchef och kommunjurist. Dessa funktioner ansvarar gemensamt för värdering av inkomna anmälningar och beslutar om fortsatt hantering av inkomna ärenden. Kansliens registrator kommer att ha en administrativ roll i de fall som rapporten leder till en utredning varpå rapporten och utredningsmaterialet kommer att diarieföras. Vid förfall för någon av dessa tjänstepersoner, eller då någon av rollerna inte kan delta i handläggningen på grund av att ärendet har sådan anknytning till tjänstepersonen själv att det inte är lämpligt, ersätter säkerhetssamordnare, verksamhetsutvecklare på personalfunktionen och/eller kommunens andra kommunjurist. Riktlinjen beskriver även hur man ska gå tillväga i situationer där det finns risk för jäv.

För inkomna rapporter görs först en bedömning om de faller inom visseblåsarfunktionens syfte, och i de fall anmälan bedöms avse en sådan fråga påbörjas ett uppföljningsärende. Visseblåsarfunktionen gör bedömningen om extern hjälp behöver anlitas för att genomföra hela eller delar av utredningen. Om visseblåsarfunktionen gör bedömningen att det finns misstanke om brott kommer en polisanmälan att göras. I dessa fall sker fortsatt utredning inom ramen för polis- och/eller åklagarmyndighetens arbete. Det finns en framtagen riktlinje för visseblåsarfunktionen i Härryda kommun, framtagen av personalfunktionen 2022-02-21. Riktlinjen innehåller information om hur du kan rapportera om missförhållanden av allmänintresse genom kommunens interna rapporteringskanal (visseblåsarfunktionen), till externa rapporteringskanaler samt information om grundlagsskyddade fri- och rättigheter.

Visseblåsarfunktionen omfattar hela Härryda kommunkoncern, vilket innefattar kommunfullmäktige, kommunstyrelsen, välfärdsnämnden, förvaltningen och de kommunala bolagen. Enligt riktlinjen framgår vilka personer som kan användas av visseblåsarfunktionen och det är endast de personer och roller som omfattas av lagens skydd vid användande av visseblåsarfunktionen. Det framgår av riktlinjen att personkategorier som inte räknas upp i form av till exempel kommuninvånare, skolelever, brukare, patienter, hyresgäster och politiker omfattas inte av det skydd som lagstiftningen ger vid rapportering av missförhållanden av allmänintresse.

Inkomna anmälningar är allmänna handlingar som diarieföras och kan begäras ut, men en sekretessprövning sker vid varje förfrågan om utlämnande. Uppgifter i handlingen som direkt eller indirekt kan röja den rapporterande personens identitet är belagda med absolut sekretess. Denna sekretess kan därför endast brytas genom en

sekretessbrytande bestämmelse så som att den rapporterande personen lämnar sitt samtycke till att sekretessen bryts.

Det framgår vidare av riktlinjen vilka olika rapporteringskanaler det finns. Som vi nämnt tidigare kan rapportering ske skriftligen, muntligen eller genom att boka ett fysiskt möte. Riktlinjen beskriver tillvägagångssättet för varje rapporteringsmöjlighet. Medarbetare kan bland annat även välja att rapportera direkt till behörig myndighet genom att använda myndighetens externa rapporteringskanal. Medarbetare som väljer att rapportera externt erhåller samma skydd som vid användande av den interna rapporteringskanalen om samtliga förutsättningar är uppfyllda.

Det framgår av intervjuer att det inte har kommit de intervjuade till kännedom om det inkommit någon anmälan till visseblåsarfunktionen som tyder på välfärdsbrottslighet.

Kommentarer

I dagsläget finns en formaliserad visseblåsarfunktion i kommunen. Vi ser positivt på att det finns möjlighet för anställda och allmänheten att rapportera in misstänkta missförhållanden då detta kan medföra att fler misstänkta missförhållanden eller oegentligheter kommer kommunen till kännedom. Då lagen inte omfattar ett skydd mot repressalier för t.ex. elever, föräldrar eller medborgare i allmänhet är det dock viktigt att kommunen i sina informations- och kommunikationsinsatser är tydlig med detta och lagens begränsningar. Vi ser positivt att detta framgår tydligt av riktlinjen för visseblåsarfunktionen i Härryda kommun. Detsamma gäller visseblåsarfunktionen i relation till offentlighets- och sekretesslagen, utifrån perspektivet att det finns risk för att ärenden som inte är att betrakta som *visseblåsarärende* enligt lagens mening rapporteras in.

2022-12-05

Marie Lindblad

Uppdragsledare

Emma Ekstén

Projektledare

Denna rapport har upprättats av Öhrlings PricewaterhouseCoopers AB (org nr 556029-6740) (PwC) på uppdrag av Härrydas kommuns revisorer enligt de villkor och under de förutsättningar som framgår av projektplan från den 2022-06-13. PwC ansvarar inte utan särskilt åtagande, gentemot annan som tar del av och förlitar sig på hela eller delar av denna rapport.